

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושמונה

תזריע-מצורע (תשכ"ט) הפטרה לשבת ראש חודש ישעיה פרק ס"ו
השבוע לא יופיע עלון הדרכת

א. שאלות כלליות:

- 1) מה הם הרעיונות הכשותפים לפרקנו ולפרק הקודם לו (ס"ה)?
 - 2) רבים מוצאים כמה רעיונות משותפים בפרקנו עם רעיונות שבטזמורי תהלים ב' ב"א, אלו הם?
 - 3) לדעת כמה מפרשים חוזרת הנבואה האחרונה שבספר ישעיה בפסוקיה הראשונים על הנאמר בנבואה הראשונה שבספר ישעיה, פרק א' י"א-ס"ו. ואלו לדעת שד"ל "אין הפסוקים האלה (ב'-ג') דומים בענינם לנאמר בישעיה א' "למה לי רוב זבחיכם..."
- נסח להכריע בין שתי הדעות.

ב. מתוך דברי המדרש

ויקרא רבה כ"ב

(ויקרא י"ז ו') "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כבש או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אוהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך... "הוא הוא דכתיב (ישעיה ס"ו) "שוחט השור מכה איש, זובח שה, עורף כלב, מעלה מנחה דם חזיר, מזכיר לבונה מברך און".

ר' יוחנן ור' שמעון בן-לקיש, ר' יוחנן אומר: כל מי שגוזל את חברו שוה פרוטה מעלין עליו כאלו הורגו. ואית ליה קריין סגייין (ויש לו כראיה לדבריו - מקראות רבים) "שוחט השור = מכה איש"; (יחזקאל י"ט) "וילמד לטרף טרף - אדם אכל"; (משלי א') "כן ארחות כל בוצע בצע - את נפש בעליו יקח"; (יואל ד') "מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם"; (שמואל ב' כ"א) "ויאמרו (הגבעונים) אל המלך: האיש אשר כלנו ואשר דמה לנו בשמדנו מהתיצב בכל גבול ישראל וכי הוא הרגן או דמה להן? אלא ע"י שהחריב רוב עיר הכהנים שהיתה מספקת להם מזונות מעלה עליו הכתוב כאלו הרגן. וריש לקיש הוה מסרס קרייא: מכה איש - שוחט השור, עורף כלב - זובח שה; דם חזיר - מעלה מנחה; מברך און - מזכיר לבונה; גם המה בחרו בודרכיהם.

(פירוש מהרז"ו למדרש רבה: ריש לקיש דורש על פי מדה ממוקדם שהוא מאוחר בענין, מה שנקרא אצל מפרשים 'סרסחו ופרשהו': מכה האיש דומה בעיניו לשוחט שור... וכמו שאמר בסוף המקרא, גם המה בחרו... ובשקוציהם בפשם חפצה" כאלו היו עושים מצוות).

- 1) כיצד מפרש ר' יוחנן את פסוקנו - עד שמצא בו סעד לדבריו?
- 2) כיצד מצא בפסוקים ביחזקאל וביואל סעד לדבריו? x
- 3) מה הביא את ריש לקיש לפרש פסוקנו ע"י סרוס? xx
- 4) מה ראו שני החכמים לדרוש פסוקנו בקשר לפסוק ויקרא י"ז ג'? x

ג. ג' שוחט השור מכה איש מעלה מנחה דם חזיר
זובח שה עורף כלב מזכיר לבונה מברך און

רש"י ... אבל עתה אין לי חפץ בכס, שהרי שוחט השור הכה את בעליו וגזלו ממנו, לפיכך זובח השור דומה לפני כעורף הכלב, והמעלה מנחה הרי הוא שקץ לפני כדם חזיר.

מזכיר לבונה: המקטיר לבונה כמו "אזכרתה" (ויקרא כ"ד ז') "והיתה לחם לאזכרה".

מברך און: לשון "ברכה" נופל בתשורה שהיא להקבלת פנים, כמו (בר' ל"ג) "קח נא את ברכתי אשר הובאת לך"; (מלכים ב' י"ח ל"א) "עשו אתי ברכה וצאו אלי".
מברך און: מתשיר אונס - זהו פרושו.

רד"ק: שוחט שור: אמר: מי שישחוט השור להקריבו לפני והוא ברשעו, הרי אני חושב אותו בשחטו השור כאלו מכה איש ומת, וכן זובח שה להקריבו כאלו ערף כלב להקריבו לפני, וכן מעלה מנחה לפני כאלו מעלה דם חזיר לפני... וכן מזכיר לבונה כאלו מברך און ודבר שוא לפני, כלומר גזל שהוא און ושוא.

ד"ה מזכיר: מקטיר, כמו "אזכרתה לה".
" מברך: מביא מנחה כמו (בר' ל"ג) "קח נא את ברכתי" שענינו - מנחתו.

בארך ד"ה שוחט השור: כלומר: הרי זה ירצה לפני? אם על מזבחי ישחט שור ועל מזבח האלילים זובח גם אדם? ואם הוא מקריב שם לשמי, ועורף כלב לשם עבודה זרה, מעלה מנחה על שולחני הסתור, ומעלה דם חזיר על במת השיקוצים.
ד"ה מזכיר לבונה לפני ומברך און - שם עבודה זרה, ע"ד הכתוב (שמואל א' י"ט) "ואון ותרפים הפצר". הנה בזה יחולל שמי שתי פעמים: (א) במה שיתן כבודי לפסילים, (ב) במה שיסחית כונת הקרבן ויחשוב בלבו לתת לו שוחד בהם, כאשר יתן לאליליו.

שד"ל... והנה ידוע כי עובדי ע"ז בהיותם מאמינים בהבלי אלוהות לא היו מתרחקים ולא נמנעים מהעלות עולות וזבחים גם לה' במקדשו; על כן ישעיה אומר כנגדם: "הסמים כסאי והארץ הדום רגלי" ואיך תוכלו אתם לבנות לי בית ומה תוכלו לתת לי, שלא יהיה שלי, והלא תבינו שמה שאני רוצה בעולות וזבחים אינו אלא להיוחי מקבל תשרות השנים והנכבדים לפני, "ואל זה אביס אל עני ונכה רוח וחרוד אל דברי", ועתה אין הדבר כן, כי שוחט השור לעולה לפני הוא גם כן מכה איש, וזובח השה הוא גם כן עורף כלב לעבודה זרה, ומי שהוא מזכיר ומקטיר לבונה לפני הוא גם כן מברך האלילים שהם און והבל.

- 1) כמה פרושים שונים (עקרונית) ניתנים בזה לפסוקנו ומה ההבדל ביניהם?
- 2) האם מסכים אחד הפרושים לדעת אחד משני האמוראים שבשאלה ב?
- 3) לפי מי מן המפרשים הנ"ל היו ישראל "פוסחים על שתי הסעיפים" כדברי אליהו (מלכים א' י"ח כ"א)?
- 4) מה פירוש המלה "מתשיר" בדברי רש"י?
- 5) כיצד מתקשר פסוקנו לקודמו וכיצד לפסוק שלאחריו?

ה. ה'. אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם למען שמי יגדל ה' ונראה בשמחתכם והם יבושו. טוונות דעות המפרשים בפסוק זה וביחוד בשאלה, במה פותחים ובמה מסתיימים דברי "אחיכם שונאיכם מנדיכם" והנה הפסוקים מועתקים בסמני פסוק לפי אחדות מדעות המפרשים.

- (א) אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם: "למען שמי יגדל ה'" ונראה בשמחתכם והם יבושו.
- (ב) אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם: "למען שמי יגדל ה'" ונראה בשמחתכם והם יבושו.
- (ג) אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם למען שמי: "יגדל ה'" ונראה בשמחתכם - והם יבושו!

1) שד"ל: עתה מדבר עם הטובים שהיו בדורו ואומר להם: הנה ידעתי כי אחיכם שונאיכם והם פושעי ישראל שהזכיר למעלה (ס"ה ה') הם אומרים לכם דרך לעג: "נראה ה' את כבודו ואת גדלו למען שמו, באופן שנראה אתכם, עבדיו, בשמחה ובטוב לבב ואנחנו נבוש", אלא שהאל בהזכירו דברי הרשעים שנה ואמר "והם יבושו".

דוד ילין חקרי המקרא: השונאים המתגרים בכס קוראים בנטול ובהתול: הנה נראה איך יכבד ה' למען שמו שלא יחולל, הנה נראה בשמחתכם ואנחנו נבוש! ונא "הם יבושו" ובמקום "ואנחנו נבוש" מפני שאינם חפצים להוציא מפייהם "ואנחנו נבוש".

- א. לאיזה פסוק משלושת דרכי הפיסוק דלעיל מתאימים שני הפרושים?
ב. מהו ההבדל - הדק - בין שני הפרושים האלה?
ג. היכן מצינו דבור בגוף שלישי במקום בגוף ראשון בתורה?
- 2) רש"י: בגדולתנו הקב"ה מתכבד, שאנו קרובים לו יותר, והנביא אומר: אבל לא כך הוא כדבריכם, כי בשמחתכם נראה והם (המנזים) יבושו. לאיזה פיסוק מדרכי הפיסוק דלעיל מתאים פרושו?
- 3) לפי איזו מתפישות הפסוק הנ"ל דומה פסוקנו לדברי ישעיה ה' י"ט: האומרים: ימהר יחישה מעשהו למען נראה ותקרב ותבואה עצת קדוש ישראל ונזנה.
- 4) במה יש לראות בפסוק י"ח: ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה לקבץ את כל הגויים והלשונות ובאו וראו את כבודי. תשובת ה' לדברי המנזים שבפסוקנו?
- 5) הידועים לך עוד מקומות בספר ישעיה שבהם מצטט הנביא את דברי הרשעים בדבור ישיר? מהם הכלל וההשפעה של אמצעי ספרותי זה?